

Posudek na bakalářskou práci „Vzdělávání žen a jejich uplatnění ve společnosti ve vybraných muslimských zemích“ autorky Romany Dobrocké.

Bakalářská práce se zabývá uplatněním žen ve vybraných muslimských zemích, Turecku, Íránu a Saúdské Arábii, které představují odlišné typy, co se týká vztahu státu a náboženství. Cíl práce přitom není příliš ambiciózní, zůstává spíše na deskriptivní úrovni a není zcela srozumitelně formulován: „Cílem práce je ucelený teoretický přehled o vybraných muslimských zemích a znázornění postupné změny v čase v terciárním vzdělávání žen prostřednictvím získaných dat“ (viz abstrakt). Vše se stává mírně jasnějším, když autorka formuluje tři dílčí hypotézy (vesměs se jedná o výzkumné otázky): 1) nastala ve vzdělávání žen změna v čase?, 2) existuje pozitivní vztah mezi mírou konzervativnosti dané země a horším přístupem žen ke vzdělávání, 3) existuje mezi zeměmi v přístupu ke vzdělávání (žen?) podobnost? (str. 1-2).

Práce má logickou strukturu. Jednotlivé kapitoly na sebe poměrně dobře navazují. Stylistika je ovšem slabší, občas jsou některé věty a formulace na hranici srozumitelnosti. Práce se mi proto nečetla úplně snadno.

Jako pozitivní hodnotím snahu zorientovat se v řadě statistických databází, které mapují situaci ve vzdělávání v jednotlivých zemích světa s pomocí časových řad (str. 24-27). Rád bych vyzdvihl motivaci autorky zabývat se společensky závažnou problematikou. Jako pozitivní hodnotím též na poměry bakalářské práce výrazně nadprůměrné množství nastudované a použité cizojazyčné (zejména v anglickém jazyce) literatury. S tím souvisí schopnost dobře popsat vývoj vzdělávání obecně a vývoje vzdělávání žen zvláště v jednotlivých vybraných zemích. Čtvrtou kapitolu tak pokládám za nejhodnotnější část práce, ačkoliv i zde zaznívají nejasné či přímo sporné teze.

Třeba argument, že je Írán náboženským státem, který neprošel modernizací tak, jako Saúdská Arábie (zopakováno v závěru, str. 57) pokládám za stereotypní a zjednodušený. Islámská republika Írán kombinuje hybridně dva zdroje legitimacy státní moci – republikánskou ústavu spjatou s legitimitou odvíjející se od lidu a jeho vůle vyjadřované během voleb (prezidentské, parlamentní, místní), na druhou stranou jde o instituci vůdce (rahbar) rekrutujícího se z šíitského kléru, který disponuje značnými exekutivními pravomocemi. Navíc bych si netroufal tvrdit, že je Írán méně moderní než Saúdská Arábie – záleží asi na použitých vstupních parametrech pro posuzování toho, co je moderní. Každopádně k rychlé modernizaci docházelo za vlády sekulárního režimu (do roku 1979), ale i za Islámské republiky (například pokračující rychlá urbanizace, dobudování elektrifikace venkova, historicky vůbec nejrychlejší pokles plodnosti na jednu ženu a dostupnosti antikoncepce po roce 1988). Podobně sporné je charakterizovat vládní systém Saúdské Arábie jako „náboženskou instituci“ (například str. 58), protože se namísto ústavy vztahuje ke Koránu (vedle wahhábovsky orientovaných duchovních je ale pilířem režimu monarchie rod Saúdu, tedy svou roli hrají kmenové struktury, třetí pilíř moci pak představuje ropná renta a její rozdělování). Obecně mi zde chybí reflexe aktuálních trendů – ano Turecko od 20. let sekulární (ne ve smyslu oddělení náboženství a státu, ale ve smyslu podřízení náboženství státní moci), ale již dvacet let v zemi vládne konzervativní AKP snažící se sekulární charakter Turecka zvrátit. Totéž Saúdská Arábie, chybí mi i v datech větší

diskuse reforem korunního prince MBS, který v reakci na arabské jaro a úpadek ropné renty spustil své reformy shora, týkající se právě i postavení žen. A takto bych mohl polemicky dlouho pokračovat a rozebírat další sporné pasáže.

Závěr práce je pro mě trochu zklamáním, ovšem vyplývajícím již z položených výzkumných otázek (hypotéz) a z výzkumného designu, který pracuje se srovnáním vývoje vzdělávání v třech zemích. Za prvé, konstatovat, že ve všech třech zemích roste v letech 1980 až 2000 přístup žen k terciárnímu vzdělávání, se mi zdá na bakalářskou práci trochu triviální a nijak překvapivé (kde na Blízkém východě tento přístup neroste?). Zjištění není ani polemicky vztaženo k existující literatuře, která by snad tvrdila, že se přístup žen ke vzdělávání v těchto zemích zhoršuje (obecněji mi jde o otázku, kam toto zjištění posouvá stávající poznání/vědění, na jakou literaturu navazuje, co z toho plyne pro další výzkum). Za druhé, podle autorky neplatí hypotéza o vztahu mezi konzervativním charakterem režimu a horším přístupem žen k terciárnímu vzdělávání. Zde je sporné, jak určovat míru konzervatismu režimu (a co to vlastně znamená). Vše je dále komplikováno tím, že nejde o nic statického, ale charakter jednotlivých režimů se také proměňuje v čase. Konečně, pro testování této hypotézy by se hodil jiný výzkumný design: není důvod zde pracovat pouze se třemi vybranými zeměmi, ale s větším množstvím zemí v delším časovém úseku. A zřejmě používat spíše kvantitativní metody, v tomto případě by se nejspíše hodila regresní analýza. Opět mi také chybí vztažení a diskuse výzkumného zjištění s dostupnou literaturou. Za třetí, zjištění týkající se podobnosti zemí co se týká přístupu žen k terciárnímu vzdělávání, mi opět připadají na bakalářskou práci dosti triviální – jsou zodpovězeny především deskriptivními statistikami. Chybí mi navíc opět nějaká vazba na probíhající akademickou diskusi.

Navrhuji práci hodnotit známkou „dobře“

Karel Černý, Ph.D.

Na Mělníce, 9. 9. 2021